

Anadolu'da Şarap Kültürü

Prof.Dr.R.Ertan ANLI
A.Ü. Gıda Müh. Bölümü

Anadolu Şarap Kültürünün Beşiği

- Anadolu İklim özellikleri bakımından ve bitki çeşitliliği bakımından dünyanın eşsiz bölgesi. Dolayısıyla bağcılık ve şarap üretimi açısından çok şanslı

Neden ?

- 1000'den fazla farklı üzüm çeşidini barındırıyor
- Şarap üretimi İ.Ö.3000'li yılların gerisine uzanıyor
- Dünyanın gerçek anlamda şarap kültürünü yansıtan en büyük şarap uygarlığı Anadolu'dan : HİTİTLER

Anadolu Kronolojisi

- I- PREHİSTORİK DÖNEMLER (M.Ö)
 - Paleolitik
 - Neolitik (8000-5000)
 - Kalkolitik (5500-300)
 - Eski Bronz Çağı (3000-2000)

ESKİ DÖNEMLER

- Historik Dönem I (M.Ö)
 - Asur ticaret kolonileri (1950-1750)
 - Eski Hitit Devleti (1750-1450)
 - Hitit İmparatorluğu (1450-1200)
 - Neo-Hititler (1700'lere kadar)

■ M.S.

- Roma İmparatorluğu (30-395)
- Paleo-Hristiyan/Bizans (330-1453)
- Selçuklu İmparatorluğu (1071-1308)
- Osmanlı İmp. (1299-1920)
- Türkiye Cumhuriyeti

TARİHİ DÖNEMLER

- Historik Dönem II (M.Ö.)
 - Frig Uygarlığı (750-300)
 - Lidya Uygarlığı (700-300)
 - Urartu uygarlığı (900-600)
 - Karya/Likya uygarlığı (700-300)
 - İyonya uygarlığı (1050-300)
 - Pers uygarlığı (545-333)
 - Helenistik uygarlık (330-30)

Eski Yunan

- Eski Yunan'da :Dionysos,
- Roma'da : Bachus veya Liber
- Dionysos Antik dönemde ASIA olarak bilinen Anadolu'nun Batı Bölgesinin, yani Antik coğrafya'da Lidya-Frigya olarak bilinen bölgenin tanrısı
- Dionysos : “Ben Lidya'nın altın ovalarında geliyorum”

Dionysos

ESKİ YUNAN

- Beyaz, pembe, kırmızı ve siyah olmak üzere 4 farklı renkte 85 şarap üretiliyordu.
- Sıkılan üzümler “Pithos” adı verilen kaplarda olgunlaştırılıyor. Ağızları sırlanıyor ve şarabın ekşimesini önlemek amacıyla reçine veya deniz tuzu katılıyor.
- Şaraplar düzenli olarak kontrol ediliyor (her 36 günde bir) ve Pithoslar’dan Amphora’ya alınıyordu

Antik Yunanistan'da Şarap Sunumu

Eski Yunan'da önemli şarap bölgeleri

- Taşoz'un şarabı elma kokuluyla ünlü
- Khios (Sakız)'un şarabı bal gibi tatlı,
- Lesbos(Midilli), Kos (İstanköy) kaliteli şaraplaryla ünlü,
- Efes, Selçuk, Bozdağ şarapları övgü alıyor
- Samos şarabı ise günümüzün aksine beğenilmiyor.
- Şarabı soğutmak amacıyla dağlardan kar geliyor.

TUZLU ŞARAP İÇENLER

- Őaraplarıyla ũnlũ olmasa da Şarap tũketimi yũksek Őehirler de vardı. Bunlardan en ũnemlisi Halikarnasos'un (Bodrum) yaklaŐık 16 km kuzeydoğusundaki yarımada (GũmũŐlũk) antik kıyılarında "Mynodoslular" tarihe "Tuzlu Şarap içenler" olarak geçmiŐlerdir. Şarabı deniz suyu ile karıŐtırarak içiyorlardı.

ESKİ YUNAN

- Antik döneme ait tasvirler incelendiğinde, Eski Yunan'da şarabın süslü kanapelerde, kuş tüyü yastıklar üzerinde içildiğini anlıyoruz. Dionysos şenliklerinde, kadınlar flüt çalmakta, şarkı ve dans eşliğinde şarap tüketilmektedir.
- Eski Yunan'da şarap soğuk olarak içildiğinden dağlardan kar getirilmekteydi. İ.Ö. 4. yüzyılda, dağlardan kar taşınmasına ilişkin birçok ticari anlaşma görülmektedir.

Antik Yunanda Şarap Üretimi

Eski Yunan'da Şarap Kapları

Eski Yunan Hasat

Roma'da şarap

- Hıristiyan kültürü ile gelişti
- 476 yılında Roma İmp. Çöküşünden sonra Galya topraklarından Avrupaya yayıldı.
- Galya-Roma döneminde Benedictin keşişler aracılığı ile gelişti : Cognac, Champagne.
- Şarabın Avrupa'da yayılmasında Imp. Probus (276-282) rol oynadı : Fransa, avusturya, Almanya ve İtalya bağlarının mimarı
- Roma'da şarap tüm sınıflara serbestti. Ancak, köleler ikinci kalite şarap içerlerdi.

Roma Imp. Şarap Sunum

Bachus

Şarap-Müzik-Dans

ROMA İMPARATORLUĞU

- Şarap, Roma İmpatorluğunda daima özel bir yer tutmuŐtur. Roma'da toplumsal sınıfların tümü Şarap iğerdi. Ancak, köleler için ikinci sınıf Şaraplar vardı. Şarap, Őőlen ve kutlamalar dıŐında evlerde de tüketilirdi. Ayrıca, “comisatio” adı verilen, gőnőmőzdeki “kafekar”ların karŐılıđı olarak ele alabileceğimiz mekanlarda da tüketim olurdu.

PROBUS (AD 276-282)

Roma Imparatorluğu

ROMA İMPARATORLUĞU

- Şarap Hıristiyanlıkla farklı bir boyut kazandı. Tanrıların içkisi özellikle Hıristiyan cenaze törenlerini etkiledi. İsa ile yer değiştiren Pagan tanrı Dionysos'un tasvirleri ilk Hıristiyan lahitlerinde görölmektedir.
- Batı Roma İmparatorluğunun 476 yılında çöküşü ile birlikte, Galya toprakları üzerinden Avrupa'ya yayıldı. Şarap, dinden de bağımsız olarak, seçkinliğin ifadesi oldu.

Fenike ve Traklar

- Şarabın naklini güneyde Fenikeliler,
- Kuzeyde Traklar sağlıyor.

Hititler :İlk büyük şarap uygarlığı

- Hititler Anadolu'ya gelmeden önce bağ ve şarap kültürünü tanıyorlar.
- Hitit tören kültüründe tanrıya içki sunma geleneği var.
- İçkiler içinde üzümünden üretilen şarap özel öneme sahipler.
- Hitit dilinde wiyana : üzüm veya şarap anlamını taşıyor. Latince : vinum, Fransızca : vin, İngilizce : wine, Almanca : wein

HİTİTLER

- Eski Hitit çağında; “üzüm başı”, “devlet başı”, ya da “devlet bağ ve şaraplarının başı” olarak ifade edilebilecek bir unvan vardı.
- “Galgestin” olarak bilinen bu unvanlı kişi saray protokolünde önemli bir yer tutuyordu.
- Sonraları bu unvan (İ.Ö 2000’li yılların ortalarından itibaren, üzüm veya şarapla ilgisi olmayan, soylu ve unvanlı kişiler için de kullanılmıştır.

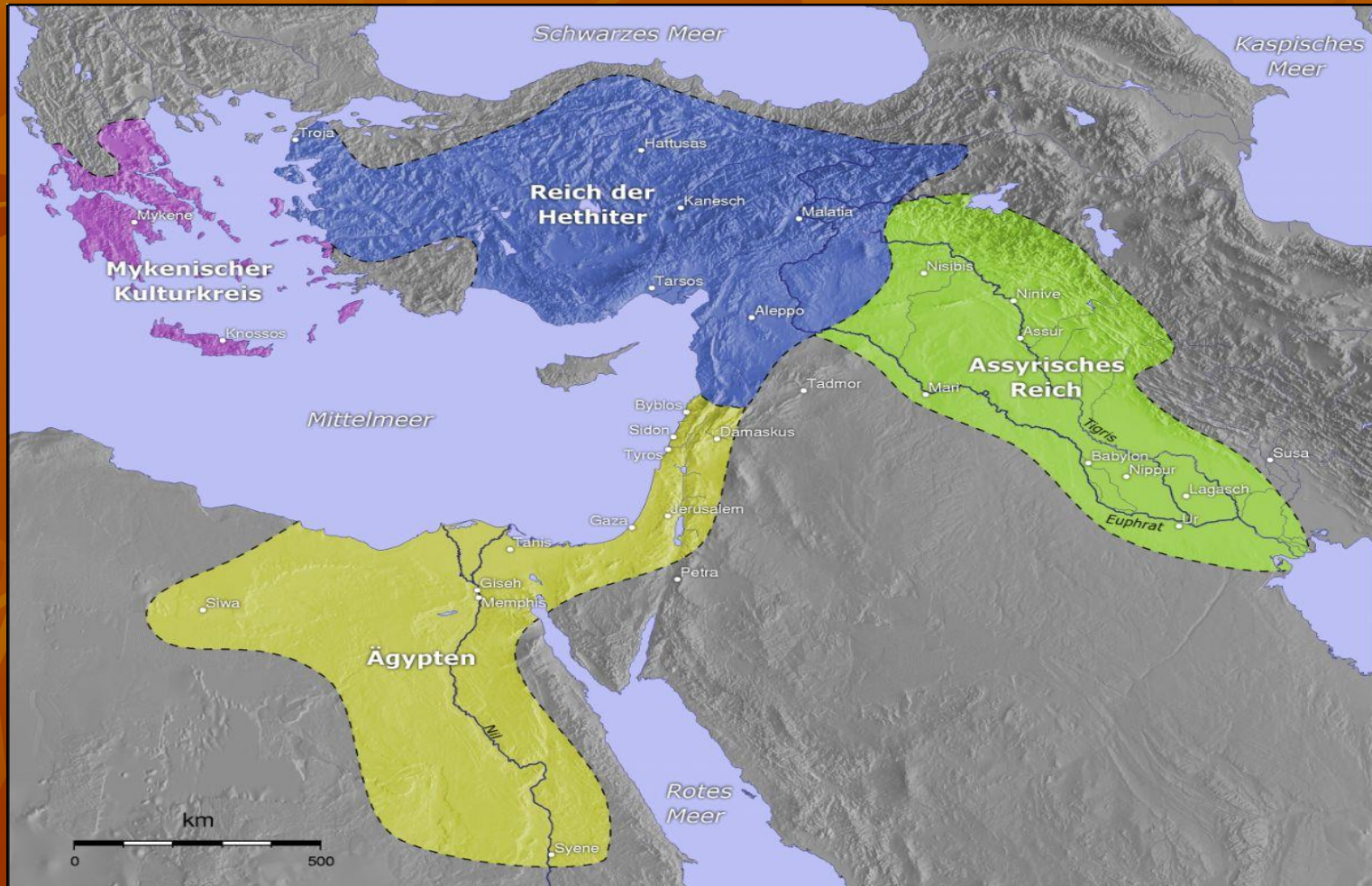
Hititlerin şarap terminolojisi

- GESTİN GIBIL : Genç şarap
- GESTİN LIBIRRA : Yıllanmış şarap
- GESTİN EM SU : Ekşi şarap
- GESTİN KU : Tatlı şarap
- GESTİN SA : Kırmızı şarap
- GESTİN NAG : Kaliteli şarap
- GESTİN LAL : Ballı şarap
- GESTİN KAS : Şarap-Bira Kokteyli

Hititlerin Şarap Kenti

- “Wiyawanda” : Bu sözcük şarap anlamını taşıyan “wiyana” ile aidiyet ekini taşıyan “wanda” sözcüklerinden türemiş, klasik çağda kentin adı “oinoanda” olmuştur.
- Eski Yunanca’da şarap anlamında kullanılan “oinos” sözcüğü bu kez Ege Adaları ve Akdeniz için aidet eki “anda” ile birleştirilmiştir.

Hitit İmparatorluğu

Anadolu'da Hitit öncesi

- Hattiler : Yazılı bir kültürleri yok
- Kültepe/alacahöyük kazılarında İÖ. 3000 yıllarına ait gaga ağızlı testiler, hayvan formunda tanrılara içki sunum kapları
- Diyarbakır Ergani'de ve Malatya^'da yapılan kazılarda Amerikalı Arkeologların buldukları şarap üretiminde kullanılan alaetler

Hititlerin şaraba ilişkin bazı eserleri

Alacahöyük Kral Mezarlarında bulunan altın kupa ile gaga ağızlı testi. M.ö. 3. binin son çeyreği.

Hitit İmparatorluğu

Hitit İmparatorluğu

Boğazköy'de bulunan Boğa biçimli içki kapları (*BIBRU GUD.MAH*).
Eski Hitit Çağı. M.ö. 1600-1500 sıraları.

Konya-Karahöyük'te bulunan
koç ritonu. M.ö.1750 sıraları.

Konya-Karahöyük'te bulunan
boğa ritonu.M.ö.1750 sıraları.

Konya-Karahöyük'te bulunan kaz ritonu.
M.ö.1750 sıraları.

Konya-Karahöyük'te bulunan gaga ağızlı libasyon testilerinden bazı örnekler. M.ö.1750 sıraları.

Çorum yöresinden gaga ağızlı libasyon testisi. M.ö.1600 sıraları.

Konya-Karahöyük te bulunan halka gövdeli içki kapları. Bu kaplar ritüel amaçlarla kullanılıyordu. M.ö.1750 sıraları.

Boğazköy'de bulunan halka gövdeli ritüel içki kabı. Eski Hitit Çağı M.ö.16-15. yüzyıl sıraları.

**New York Metropolitan Müzesi, 1-
Eski Hitit Çağına ait geyikli Riton,2-
Hitit Kralı tanrısına içki sunuyor**

M.Ö. 8.YY

İVRİZ KABARTMASI

- Hitit kralı Vaspalavas, burada iki elini kavuşturarak bereket tanrısı “Tarhu”dan bereket dilemekte ve tanrı “Tarhu”da ona elindeki iki değerli gıda “üzüm” ve “buğday”ı sunmaktadır. Üzümün tanrının sağ elinde bulunması değerini daha da artırmaktadır.

TÜRKLERDE İSLAMİYET ÖNCESİ

- Türklerde İslamiyet öncesi şarap biliniyor ve tüketiliyordu. Hindistan'ı 850 yıl hakimiyeti altında tutan Babür'ler döneminde şarap devlet protokolünde yer alıyordu. Babür (1526-1587) Fergana saraylarında şarap içmeyi ve sunmayı sevdiği bilinmektedir.

Türklerde şarap

- Babür İmp (1526-1587) : Fergana sarayında bağlar kuruluyor ve şarap içiliyor.
- IV. Murat : Kendi içen, hakına yasaklayan
- Yıldırım Beyazıt : Veziri Al Paşa ile şarap içiyor, yönetim konularını görüşüyor.
- Kanuni genelde soğuk bakıyor.
- Tanzimatla birlikte gelen liberalleşme ile şaraba müsamaha artıyor.
- 1940 yılında ihracat : 340 milyon litre, 1913'te üretim 42 milyon, ihracat 13 milyon litre

CUMHURİYET ÖNCESİ

- Ünlü tarihçi Hammer, şarap tüketimini seven ilk Osmanlı padişahının Yıldırım Beyazıt olduğunu bildirir ve Veziri Ali Paşa ile birlikte sıklıkla şarap tükettiğini anlatır. Babinger'e göre; Şehzade Mustafa Konya valiliği sırasında Beyşehir gölü kıyısında şarap içmeyi sevdiğini belirtir. Yine, II Selim, Avcı Mehmet ve IV. Murat'ın şarap tüketmeyi sevdikleri birçok kaynakta yer alır.

Cumhuriyet dönemi

- İlk üretim 1929 yılında Tekel ile, özel sektör de üretime geçiyor.
- 1931- Tekirdağ, 1935- İzmir ve 1943 Tokat, ürgüp, Gazi Antep fabrikaları kuruldu.
- 1962 Çanakkale Şarap ve Kanyak, 1970 yılında Urfa, 1971 Hoşköy, 1971 Kırçasalih, 1974 Bor fabrikaları kurulmuştur.
- Tekel 10 Kasım 2003'te özelleşti.

Ömer Hayyam (1048-1131)

Ömer HayyaM

*Bizim şarap içmemiz ne
keyfimizden, ne dine, edebe
aykırı gitmemizden, bir an
geçmek istiyoruz kendimizden:
içip içip sarhoş olmamız bu
yüzden.*

Ömer Hayyan

HEPGUZELSOZLER.COM

■ İlginize Teşekkür Ederim